

**Миомир С. Наумовић<sup>1</sup>**

Универзитет у Нишу – Филозофски факултет

## ИМПЕРИЈАЛИЗАМ КАО УЗРОК ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

**Резиме:** У склопу психолошког рата који се води против Србије јавља се ревизија историјске истине сто година након избијања Првог светског рата. У средишту разматрања узрока свеевропског рата налазе се кључни планови које су имале колонијалне силе. Указује се на то да је узрок Великог рата био империјализам што потврђују: 1) уговори које су међусобно потписале велике капиталистичке силе у Европи непосредно пред избијање Првог светског рата; 2) ток рата и борба за преотимање колонија; 3) Лондонски уговор са Италијом из 1915. године; 4) крај рата и наметање тешких санкција пораженим силама.

**Кључне речи:** империјализам, Први светски рат, Антанта, Централне силе, колонијализам

### УВОД

Након 1999. године када је 19 држава НАТО-а на челу са Сједињеним Америчким Државама бомбардовало Србију и отело Косово и Метохију, психолошки рат добио је једну нову димензију. Поред свих оптуживања Србије придодата је и оптужба да је она кривац за избијање Првог светског рата. Овде се ради о психолошком рату који траје већ неколико деценија против Србије, а који је нарочито интензиван током 2014. године, управо на стогодишњицу од избијања овог светског рата.

Повод за Први светски рат био је сарајевски атентат. Узроци су, међутим, у империјализму, о коме све до отимања Косова и Метохије није било дилеме. Империјализам је до недавно бележен као основни и једини узрок избијања и Првог и Другог светског рата. То је новији научни појам, али је о њему увек било доста полемике, мада нико није побијао његову суштину. Прву детаљнију дефиницију империјализма дао је Владимир Илич Лењин. И он сам је знао да свака дефиниција има условно и релативно значење па је казао: „треба дати такву дефиницију империјализма која ће садржавати ових пет основних његових обележја: 1) концентрација производње и капитала која је дошла до тако високог ступња развика да је створила монополе...; 2) стапање банковског капитала с индустријским и стварање, на бази тог „фи-

<sup>1</sup> miomir.naumovic@filfak.ni.ac.rs

нансијског капитала“, финансијске олигархије; 3) извоз капитала, за разлику од извоза робе...; 4) стварају се међународни монополистички савези капиталиста који деле свет, и 5) завршена је територијална подела земље од стране најкрупнијих капиталистичких држава. Империјализам је капитализам на оном ступњу развитка кад се формирало господство монопола и финансијског капитала, кад је извоз капитала добио истакнуто значење, започела подела света од стране међународних трустова и завршена подела читаве територије земље од стране најкрупнијих капиталистичких земаља“ (Vranicki, 1978: 47).

Лењин је ову дефиницију империјализма објавио у књизи *Империјализам као највиши стадијум капитализма*. Књига је настала као анализа догађаја који су претходили Првом светском рату, а знамо да су и пред овај светски сукоб и током њега вођене расправе о империјализму. Те дискусије биле су доста различите па су једне, као Лењинова, наглашавале да је империјализам изразито негативна појава и да се он завршава паразитизмом и труљењем, а друге су говориле о прогресивном карактеру империјализма и чак оправдавале експанзионистичку политику војно јаким капиталистичких држава.

Након 1999. године и отимања Косова и Метохије од Србије, нарочито се, у склопу психолошког рата заборавља шта је повод, а шта узрок Првог светског рата. Узрок Првог светског рата био је империјализам и на то указују пре свега: 1. уговори које су међусобно потписале велике капиталистичке силе у Европи непосредно пред избијање Првог светског рата; 2. ток рата и борба за преотимање колонија; 3. Лондонски уговор са Италијом из 1915. године, и 4. крај рата и наметање тешких санкција пораженим силама.

Неопходно је, ради истине у вези са империјалистичким карактером Првог светског рата, управо указати на неке значајне чињенице и догађаје. Занимљиво је да је угледни Ерл Курзон у говору 12. октобра 1914. године, који је одржао студентима школе Хароу, казао: „Не, рат није изазван убиством аустријског престолонаследника. Рат је избио зато што је у Европи постојала једна сила која је морала ратом да докаже своју снагу... Немачка је, са увећаном армијом и ратном флотом на врхунцу снаге, била спремна за рат који је намеравала да води“ (Антић, 2012: 22).

## УГОВОРИ ВЕЛИКИХ ЕВРОПСКИХ СИЛА ПРЕД ИЗБИЈАЊЕ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Први светски рат био је до тада највећи оружани сукоб великих војно-политичких групација. Једна групација носила је назив Антанта. У њеном саставу на почетку рата биле су велике силе: Велика Британија, Француска и Русија и мале државе: Србија, Црна Гора, Белгија и Луксембург. Другу војно-политичку групацију на почетку рата чиниле су Централне силе: Немачка и Аустроугарска. Након избијања рата у ратне операције укључило се још неколико земаља, па је до његовог краја у њему учествовало укупно 28 држава са преко милијарду

и по становника што је тада чинило око три четвртине светског становништва. Рат се водио на простору Европе, Азије и Африке и скоро на свим океанима и морима. Узрок овако великог рата у коме су две групе капиталистичких држава биле обједињене у војно-политичке коалиције лежао је у појачаним експанзионистичким тежњама тих водећих капиталистичких држава. Немачка, Велика Британија и Француска, као велике светске силе, имале су потребу да прошире своја тржишта и сфере утицаја. За привреду Немачке, Велике Британије, Француске и Аустроугарске биле су од кључног значаја колоније као извор јефтиних сировина и уносно тржиште. Почетком 20. века територијална подела света била је таква да су највеће колонијалне поседе имале Велика Британија и Француска. Велика Британија је 1911. године имала и више од 29 милиона квадратних километара са 418 милиона становника у свом поседу, а Француска је у исто време имала нешто више од 10 милиона квадратних километара са нешто више од 53 милиона становника у свом поседу (Група аутора, 1972: 408–413). Немачка је у то време представљала колонијалну силу у успону. Њена индустрија се скоковито развијала, па је због тога полагано почела да угрожава економски и политички примат две кључне европске колонијалне силе. Немачки војни и индустријски кругови постављали су питање нове поделе света и питање освајања нових колонија. Пошто је њена индустрија била у потрази за новим изворима сировина и новим тржиштима, настојала је да убрзано ојача своје оружане снаге. Аника Мамбауер због тога истиче: „Иако политички и војни руководиоци у Берлину већином нису желели европски рат, били су спремни да уђу у тај ризик. На то су их охрабривали немачки војни саветници који су у више наврата изјављивали да рат треба „што пре почети“; веровали су у том тренутку да Немачка може победити, али да у будућности Русија може ојачати и да се не може безрезервно рачунати на успех“ (Момбауер, 2013: 18).

Аустроугарска није представљала велику индустријску и војну силу. Као локална империја са значајем за балкански простор имала је посебне освајачке амбиције. Она се нарочито супротстављала тада израженим тежњама југословенских народа за стварањем јединствене државе. У њеном саставу били су простори на којима су живели Хрвати и Словенци. Да би спречила уједињавање Јужних Словена, намеравала је да што пре уништи самосталне државе Србију и Црну Гору (Група аутора, 1975: 269–356).

Појачана трка за тржиштима, сировинама и јефтином радном снагом довела је до полаганог интересног (војно-политичког) уједињавања великих капиталистичких држава Европе. Најпре су Аустроугарска и Немачка потписале *Аустро-немачки савез*. Већ 20. маја 1882. године Немачка, Аустроугарска и Италија потписале су *Тројни савез*. С друге стране, Велика Британија и Француска настојале су да се обезбеде у случају напада на њихове колоније. Француска је са Русијом 1893. године створила одбрамбени савез. Када је 1893. године потписана *Војна конвенција*, Русија се обавезала да ће, уколико Немачка или Италија и Немачка нападну Француску, употребити све

своје војне снаге и напасти Немачку. С друге стране, Француска се обавезала да ће, уколико Немачка или Аустрија и Немачка нападну на Русију, употребити све своје расположиве снаге и напасти Немачку. Разлози за забринутост Француске били су врло велики. Немачка је 1898. и 1900. године донела законе по којима је требало да изгради врло јаку ратну морнарицу. Добила је концесије у Кини, а у Тихом океану купила Маријанска и Каролинска острва. Она није на овоме застала, већ се ради продора на Блиски и Средњи исток ангажовала и добила концесије за изградњу Багдадске железнице. Индустријско јачање, војно наоружавање и просторно ширење Немачке стварало је немир, па је Велика Британија одлучила да започне војно-политичко зближавање са својим вечитим противником – Француском. Већ 8. априла 1904. године Велика Британија и Француска потписале су споразум у оквиру кога су врло јасно разграничени колонијални интереси ове две велике силе. Француска је Великој Британији препустила Египат, а за узврат је добила Мароко уз обавезу да не гради никаква војна утврђења у правцу Гибралтара (Gruпа аутора, 1975: 271). Већ 1905. године започети су преговори између Француске и Велике Британије о војној сарадњи против Немачке. Након што су се међусобно договориле о подели колонија, ове две велике европске силе правиле су војно-политичке споразуме како да те колоније заједнички бране. Већ 1906. године потписан је *меморандум* којим се Велика Британија обавезује да пребаци четири дивизије у Француску ако ова ступи у рат против Немачке. Француска је потпомогла да се 31. августа 1907. године сачини војни споразум са Русијом. Тим споразумом у ствари је већ створена Антанта, мада ни у једном документу није наговештено да се припрема заједничка војна акција против Немачке. У Европи су тако пред почетак рата створене две војно-политичке групације са изразито империјалистичким карактеристикама. Нико није спомињао да ће се будући рат водити због поделе света, али су и најнеразумнији схватили да ће се гинути због нове поделе колонија (Gruпа аутора, 1975: 272).

Године пред избијање Првог светског рата биле су препуне нетрпељивости. Силе Тројног савеза и силе Антанте нису мировале. Настојале су да на своју страну привуку што више савезника. Аустроугарска је 7. октобра 1908. године анектирала Босну и Херцеговину. То је посебно узнемирило мале балканске државе Србију и Црну Гору. Међутим, 1911. године дошло је до сукоба између Француске и Немачке у Мароку. Уследиле су крупне међусобне претње након којих је Француска окупирала престоницу Марока, а Немачка захтевала да јој се уступи цео француски Конго. Британска и руска влада јавно су подржале Француску изјавама да ће је у евентуалном рату подржати, па је Немачка морала да прихвати и призна протекторат Француске над Мароком. На самом простору Балкана 1912–1913. године догодили су се балкански ратови за време којих су Србија и Црна Гора заузеле северну Албанију. То је нарочито засметало Аустроугарској која је планирала да тај простор стави под своју интересну сферу.

Пред Први светски рат створена су два велика војно-политичка блока у оквиру чијих споразума је најјасније било наведено ко ће и против кога са каквим средствима водити рат. Ови споразуми између водећих сила Антанте (Велика Британија, Француска и Русија) и сила Тројног савеза уопште нигде нису узимали у обзир ни Србију ни Црну Гору. Те мале балканске државе по индустријском развоју и војним потенцијалима биле су крајње споредне. У свим аустроугарским прогностима сукоба рачунало се са брзим сламањем Србије и Црне Горе. Британцима и Французима било је најважније да се војно-политички обезбеде од јачања главног војног конкурента – Немачке. Немачкој је, као индустријској и империјалној сили у успону, било преко потребно да створи војно-политички савез који ће јој омогућити лаку територијалну експанзију. Она је настојала да за себе веже Италију и Турску јер су оне у то време биле важне за геополитичке планове крупнијих размера. У ишчекивању одговарајућег повода за рат, оба војно-политичка блока су се убрзано наоружавала.

## ТОК РАТА И БОРБА ЗА ПРЕОТИМАЊЕ КОЛОНИЈА

Цео ток рата, нарочито борба у колонијама, потврђују да је узрок рата био преотимање туђих територија. По избијању Првог светског рата испоставило се да је немачка војска била најспремнија јер је на основу своје ратне доктрине била најприпремљенија за ратну офанзиву. Немци су се обучавали за офанзиван рат на копну и само условно за стратегијску дефанзиву, али њихов ратни савезник, Аустроугарска, није имала јачих војних снага. На мору Немци су имали респектабилну морнарицу. Већ 1914. године по броју ратних бродова били су једино иза Велике Британије. На мору су се током рата сусретали дредноти, крсташи, оклопни крсташи, крстарице, разарачи, торпиљарке и подморнице. За разлику од пренаоружане Немачке, њен савезник Аустроугарска била је најслабије наоружана међу морнарицама великих сила. Док је Немачка развила јаку копнену војску и авијацију, дотле је Аустроугарска имала три војне организације: заједничку војску, аустријско и мађарско домобранство у оквиру кога је организована и једна дивизија хрватског домобранства.

Након избијања рата у Европи, Енглеска и Француска су отпочеле са војним операцијама како би заузеле немачке колоније. То најјасније говори да је рат био империјалистички. Борба за заузимање немачких колонија одигравала се на прилично великом простору. Велика Британија и Француска знале су да у својим колонијама Немачка нема бројну и јаку војску и да није у могућности да их одбрани. У Азији се борба најпре водила за луку Чинг-Тао, у кинеској покрајини Шан-Тунг. Маријанска острва, Маршалова острва, Каролинска острва, Бизмарков архипелаг, западни део Самоа острва и Нова Гвинеја били су на сасвим другом делу света, на Тихом океану. У Африци су се такође налазиле немачке колоније: Того, Камерун, Немачка Југозападна Африка и Немачка Источна Африка. Овако размештене коло-

није могла је да брани само она држава која има моћну ратну флоту, дакле, флоту која је равна или јача од флоте Велике Британије. Страх Немачке да неће моћи да одбрани своје колонијалне поседе показао се оправданим. Сами Немци били су, без обзира на снагу своје морнарице, свесни да неће моћи да победе британске, француске и белгијске колонијалне трупе. Порази су почели да се нижу један за другим. Прва се предала слаба немачка војска на Новој Гвинеји. Нешто касније, 15. августа 1914. године, Јапан је упутио Немачкој ултиматум за предају Чинг-Таоа, који је већ 23. августа и заузео након објаве рата. Јапанци су били потпомогнути са два британска батаљона током запоседања немачког простора (Група аутора, 1975: 292).

Већ на самом почетку рата нападнуте су немачке колоније у Африци. Колонију Того англофранцуске снаге заузеле су 26. августа 1914. године, а Камерун је нешто дуже пружао отпор. У Немачкој Југозападној Африци (Намибија) такође су вођене битке ради протеривања Немаца. Британске трупе искрцале су се у луци Валвисбај и тако је рат и на том простору кренуо на штету Немаца. Рат је вођен и у Немачкој Источној Африци (Танзанија). Ни ову колонију Немци нису била у могућности да трајније бране. Чињеница је да је Велика Британија пре избијања Првог светског рата била највећа сила на мору. Са 20 бојних бродова дреднота, девет крсташа, 25 оклопна крсташа, 17 крстарица, 256 разарача, 33 торпиљарке и 76 подморница била је неупоредиво јача на мору од Немачке. Због тога и не изненађује да се британски политичари и финансијска олигархија уопште нису мирили са жељом Немачке да развија и шири своје колонијално царство. Без обзира на британску премоћ у морнарици, Немци су 1914. године спровели офанзивне операције према њеној колонији Кенији и протекторату Уганда. У Уганди је заузета водоснабдевачка станица Товета. Тако се већ током 1914. године показало да је Први светски рат империјалистички рат. Био је то рат за колоније. До краја 1914. године заузете су све немачке колоније сем Камеруна, Немачке Југоисточне Африке и Немачке Источне Африке. Велика Британија и Француска правиле су планове да окончају рат заузећем свих немачких колонија.

Рат је зато током 1915. године такође имао освајачки карактер. Велика Британија бринула је о својим позицијама пре свега у нафтоносним рејонима на југу Персије, у Месопотамији и Арабији. Пошто је Турска ушла у рат на страни Немачке и Аустроугарске, Велика Британија је упутила војску 1915. године у долине река Тигар и Еуфрат. Суецки канал био је значајан Великој Британији као веза са Индијом и нафтоносним рејонима. Зато је Турска настојала (уз подршку Немачке) да овлада овим каналом. Британске трупе су 1915. године наставиле своје надирање не би ли покориле Немачку Југозападну Африку (Намибију). Маја месеца заузеле су Винтхук и тако је највећи део колоније био преотет. Немци су губили битку и у Камеруну и током децембра одступили у Шпанску Гвинеју. Само је Немачка Источна Африка (Танзанија) током 1915. године остала неосвојена од стране Британаца. Та колонија била је последња немачка колонија која није окупирана. Јасно су се оцртале размере и циљеви рата и већ је мог-

ло да се наслути да ће Немачка у Великом рату погубити све своје колоније (Grupa autora, 1975: 310–311). Током 1916. године Британци су организовали офанзиву како би освојили и последње непријатељско упориште. Из Белгијског Конга белгијске трупе су отпочеле своје нападе, а Британци су у своје руке преузели комплетну северну железничку пругу. Када су Белгијанци заузели Табору (највећи град колоније), 4. септембра освојен је и Дар ес Салам. Са овим операцијама Британци су углавном разбили слабије припремљене немачке колонијалне војне снаге и ојачали своје позиције у циљу преотмања колонија (Grupa autora, 1975: 324).

Први светски рат био је и потврда посебне тактике капиталистичких империјалистичких сила. Противничке снаге биле су стално дробљене и изнуриване, а на крају се, у погодном моменту, прелазило у војничку противофанзиву. Тако се, први пут у историји показало да је тактика дробљења и изнуривања непријатеља најбоља за стално повећавање војне надмоћности. Током 1917. године Британци су прешли у напад не би ли Немачку Источну Африку до краја поразили. Када је немачки генерал Летов-Форбек 27. новембра са војском прешао у Португалску Источну Африку цела Немачка Источна Африка пала је у британске руке. Показало се да империјалистички рат може да се води стратегијом изнуривања, а да војна стратегија одлучних удара није довољна за успех. Од тог времена стратегија изнуривања (економска и поморска блокада, психолошки рат и сва друга средства) добија на значају. Стратегија изнуривања довела је до тога да је Русија морала да закључи мир са Централним силама који је изразито неповољан. На основу тог документа, Совјетска Русија морала је да напусти Пољску, Летонију, Литванију и Естонију, да Турској уступи Карс, Ардахан и Батуми, док су Украјина и Финска постале посебне државе.

## ЛОНДОНСКИ УГОВОР СА ИТАЛИЈОМ ИЗ 1915. ГОДИНЕ

Током 1915. године Италија је ступила у рат након Лондонског уговора. И овај уговор само је потврда империјалистичког карактера Првог светског рата. Он је уједно и потврда да су империјалистичке државе увек спремне да туђе територије (целе државе или делове туђих држава) дају или „уступе“ својим војним савезницима, односно онима које им се прикључе у рату за туђе територије. Са Италијом су преговоре водили политичари Антанте и политичари Централних сила. Да би ушла у рат, од Централних сила (Немачке и Аустроугарске) Италија је заузврат тражила сасвим одређене територије. Тражила је Трст, Тирол, Истру, Словеначко приморје, али и Албанију. Од политичких представника Антанте (Велике Британије, Француске и Русије) тражила је такође сасвим одређене територије. Преговори са силама Антанте завршени су 26. априла. Потписан је уговор по коме се Италија обавезала да ступи у рат против Немачке и Аустро-

угарске. Заузврат су јој обећани јужни Тирол, Трст, Горица, Градишка, Истра, северна и средња Далмација са Требињем, јадранска острва, али и право да након рата учествује у расподели територија у Малој Азији и Северној Африци (Grupa autora, 1973: 125). Лондонски уговор из 1915. године је само један од докумената који говори шта је и колико Италији обећано да ће добити уколико се укључи у рат. Овај уговор није само потврда тренутних жеља Италије. Он представља одраз њених много трајнијих геополитичких планова. Овај уговор је потврда старе праксе да велике силе (у овом случају Велика Британија, Француска и Русија) својим војним сарадницима обећавају туђе територије као награду за рат на њиховој страни. Лондонски уговор могао је (и требало је) да буде од српске науке, па и од српских политичара, много детаљније анализиран током Првог светског рата, као и током постојања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Могао је (и требало је) да буде много детаљније проучаван и током постојања Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Да су Срби, као малобројан балкански народ, добро познавали Лондонски уговор из 1915. године, вероватно ни током Првог светског рата, а нарочито после њега не би идеализовали своје „ратне савезнике“. Остаје само жеља да се, напokon, српски научници, после готово сто година од потписивања Лондонског уговора, позабаве његовом суштином. Тај документ Србима би много више казао шта је и каква је Европа, него сва до сада написана литература о њој.

## **КРАЈ РАТА И НАМЕТАЊЕ ТЕШКИХ САНКЦИЈА ПОРАЖЕНИМ СИЛАМА**

Током рата народи зараћених држава су на својој кожи најбоље схватили суштину првог и највећег сукоба капиталистичких држава, који је у то време носио име Велики рат. Немачка Врховна команда затражила је 7. новембра 1918. године примирје. Већ 11. новембра потписана је код Компјења капитулација немачке војске, па су у 11 часова престала сва непријатељства. На основу тог документа Немачка се обавезала да напусти све окупиране области, као и Алзас и Лорен, да у исправном стању преда 5.000 топова, 25.000 митраљеза, 3.000 бацача, 1.700 авиона, 5.000 локомотива, 150.000 вагона, да напусти леву обалу Рајне, Келн, Мајнц и Кобленц, да образује неутралну зону широку 40 километара на десној обали Рајне, да повуче трупе са територија које су пред рат запоселе Аустроугарска, Румунија и Турска, да преда све подморнице, да разоружа флоту и упути је у интернацију (Grupa autora, 1975: 346). На мировној конференцији у Паризу председавали су амерички председник Вудроу Вилсон, британски премијер Дејвид Лојд Џорџ и француски премијер Жорж Клемансо. Потписан је Версајски мировни споразум јуна 1919. године. „Немачка је изгубила велике територије... Морала је да плати огромну надокнаду – 5 милијарди марака у злату, и то у периоду од 1919. до 1921. године, као и репарације које су доцније биле утврђене – за ратну штету, а и



да призна кривицу за започињање сукоба“ (Grupa autora, 2006: 521).

Мировни уговори који су потписани између зараћених страна говоре о послератној подели и послератном уређењу света. На основу свих докумената се види да су делегати Велике Британије, Француске и Сједињених Америчких Држава углавном расправљали о подели света и начинима како да се Немачка као побеђена сила трајно држи у покорности. Њене колоније поделили су ратни победници. Строге економске и војне санкције предвиђене су тако да онемогуће брзи развој немачке привреде. Мировни уговори са Аустријом, Бугарском, Мађарском и Турском били су изразито неповољни јер су победници њима предвидели своју контролу над лукама, речним и железничким саобраћајем и финансијама, а било је наређено и да се поражене војске бројчано смање на одређен број људи. При томе је Грчка добила сав европски део Турске, док је Велика Британија заузела Месопотамију и Палестину. Италија је добила Додеканес и Родос, а Француска Сирију и Киликију. Предвиђено је и да Турска Јерменија постане самостална држава. Пољска је узела Белорусију и део Украјине, док је Румунија задржала Бесарабију.

На основу ових мировних уговора најјасније се види да су победници пораженим државама наметнули крајње неповољне услове капитулације. Циљ водећих држава победничког блока био је да се одбране стечене геополитичке позиције и да се уништи Немачка као империјалистичка сила у успону. У томе су у потпуности успели. Циљ немачког геополитичког блока био је да се обави нова подела светских територија, односно да се од главних колонијалних сила одузму њихови поседи, а да се Аустроугарска, као главни савезник, прошири на простору Балкана. Тај циљ није остварен и заузврат су уследиле строге казне.

## ЗАКЉУЧАК

Први светски рат био је изразито тежак рат. У њему је око 20 милиона људи умрло од рана, епидемија и глади. Забележено је да је у прве три године рата дневно трошено 123 милиона долара, а у последњој ратној години чак 224 милиона. Овако велике жртве и напрезања поднете су зарад империјалистичких елита водећих капиталистичких држава Европе.

Резултат Првог светског рата био је и дефинитиван крај Аустроугарске монархије. Анектиране пољске области одвојиле су се од монархије 14. октобра, а 28. октобра је у Прагу проглашена нова независна држава Чехословачка. Сабор Хрватске је 29. октобра прогласио приступање новообразованој самосталној држави Срба, Хрвата и Словенаца. Већ 31. октобра од монархије је одвојена Мађарска чијим је војницима наређено да положи оружје. Резултат Првог светског рата било је и запоседање немачких колонија од стране победника.

Први светски рат показао је да код сваког великог сукоба најпре долази до стварања блока најмоћнијих држава како би се уништио

противнички блок. Током рата и један и други блок су обезбедили нове савезнике тако што су унапред давана обећања коме ће шта и колико припасти након победе. Сва документа мировних споразума након завршетка Првог светског рата потврђују да је Велики рат био освајачки и поробљивачки и да је његов једини и стварни узрок био империјализам.

Управо данас на стогодишњицу од избијања Првог светског рата Србија се, као мала и привредно неразвијена земља, сусреће са покушајима ревизије историје. Ревизија историје је део психолошког рата којим је Србија захваћена од 1980. године, након смрти Јосипа Броза Тита и нарочито након распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Ревизија историје догађа се управо у време када је Европска унија у великој економској кризи и када су у оквиру ње оживеле оне снаге које се не мире са историјским истинама. Један део Европе, као и Европске уније, добро зна да је узрок Првог светског рата империјализам. Други део је ревизионистички. Почетком 21. века поново су оживеле расправе о прогресивном карактеру империјализма управо у водећим земљама Европске уније и често су се чула оправдања експанзионистичке политике великих сила. Почетком 21. века било је мало разумних људи који су указивали на погубност оваквих ревизионистичких покушаја. Мали број интелектуалаца у Европи и Европској унији реаговао је на ову појаву и критички указивао на погубност овог начина размишљања. Мало је интелектуалаца и у Србији који су указивали на везу оваквог начина размишљања и добро осмишљеног психолошког рата против Србије. То се врло јасно видело тек онда када је почело озбиљно прекрајање историје. На списак терористичких организација најпре је стављена *Млада Босна*, чији је члан био Гаврило Принцип који је 28. јуна 1914. године убио аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда. Стављање *Младе Босне* на списак терористичких организација данас има за циљ да империјализам као основни и једини узрок овако великог рата буде искључен, односно стављен ван употребе, а да се Србија, по ко зна који пут у последњих 30 година оптужи, у овом случају као главни кривац за све несреће у свету. С друге стране, на тај начин се прикрива жеља да се о империјализму европских држава не говори. За данашње историјске ревизионисте у Европи и Европској унији демократија је неспојива са империјализмом. Они се налазе пред озбиљним проблемом јер треба да признају да садашње „демократске државе“ Европе имају империјалистичку прошлост. Због тога настоје да пронађу новог кривца за рат по принципу да неко мора да буде крив за рат, кад већ за рат нису криви управо они који су тај рат започели, водили и завршили у пљачкашко-побљивачком стилу. Тако су Срби постали дежурни кривац, а прекрајање историје остаје део психолошког рата. У Европи и Европској унији поред оних који желе да виде и виде Србију и Србе у светлу историјских истина, данас постоје и они који никако не желе да сагледавају Србију и Србе у светлу историјских истина. Они први виде Србе као народ сличан свим другим народима, а ови други виде Србе као реметилачки народ у историји.

Они који би да обаве редефинисање историје тврде да је Европа увек била мирна, идилична и чедна и да је на своју несрећу прошла кроз два светска рата, док је Балкан буре барута на коме живе Срби као реметилачки народ у историји. Међутим, историјска истина не може да се сакрије. Од Саргона Акадског (који је први империјалистички владар у историји) до Адолфа Хитлера скоро сви владари су се хвалили пљачком и запоседањем туђих територија. Империјализам није прикриван. Данас у бројним уџбеницима историје на Западу може да се прочита како су европски владари својим државама „припајали“ туђе краљевине и државе. У тим уџбеницима туђе државе се схватају као поштанска марка која се са лакоћом лепи за писмо. Историјска истина је сасвим друкчија. „Припајање“ туђих држава је скоро увек било врло крвав и суров посао. Неки историчари и политичари Запада мисле да могу да лажу своје народе до миле воље. На крају, то им нико и не брани. На њихову несрећу – империјалистичка Немачка је поражена у Првом светском рату. Империјалистичка Немачка је поражена и у Другом светском рату. Након *Атлантске повеље* настало је време у коме историјски душебрижници желе да капиталистички империјализам искључе из историјских анализа. „Демократски“ и „слободан свет“ суочава се све више са својом прошлошћу. Најтежи пут је пут откривања и сазнавања истине. Најлакши пут је пут прикривања империјалистичке (пљачкашке и отимачке) прошлости. Нови полицајци историје мисле да треба прикрити пљачкашку прошлост својих држава. У њихове планове лако се уклапа и скица о главном кривцу за све. Дневнополитичка мисао у Србији на ове оптужбе углавном је реаговала прећуткивањем и заташкавањем. Многи српски политичари мисле да треба „мудро“ ћутати. Српска наука, међутим, не бави се прећуткивањем и заташкавањем. Она нема право на то. Једини циљ науке је да открива и саопштава истину. Са ревизијама историје и покушајима редефинисања истине наука води непомирљиви рат до коначне победе истине.

## ЛИТЕРАТУРА

- Антић, Чедомир. *Неузабрана савезница – Србија и Велика Британија у Првом светском рату*. Београд: Завод за уџбенике, 2012.
- Бајић, Душица. *Српске избеглице у Првом светском рату*. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
- Vranicki, Predrag. *Historija marksizma*, knjiga druga. Zagreb: Naprijed, 1978.
- Grupa autora. *Vojna enciklopedija*, drugo izdanje, knjiga 4. Ljubljana i Beograd: Mladinska knjiga i Vojno-izdavački zavod, 1972.
- Grupa autora. *Vojna enciklopedija*, drugo izdanje, knjiga 5. Ljubljana i Beograd: Mladinska knjiga i Vojno-izdavački zavod, 1973.
- Grupa autora. *Vojna enciklopedija*, drugo izdanje, knjiga 9. Ljubljana i

- Београд: Младинска књига и Војно-издavaчки завод, 1975.
- Група аутора. *Илустрована историја света*. Београд: Reader's Digest и Младинска књига, 2006.
- Мамбауер, Аника. *Узроци Првог светског рата. Спорења и сагласности*. Београд: Слио, 2013.
- Најдзел, Томас и Душан Бабац. *Армије на Балкану 1914–1918*. Београд: Evoluta, 2006.

**Miomir S. Naumovic**

## IMPERIALISM AS THE CAUSE OF THE GREAT WAR

**Summary:** Within the psychological war that has been fought against Serbia, we can notice the revision of the historical truth a hundred years after the beginning of the Great War. The key plans of the colonial forces can be perceived in the central spot of the causes for this war. The cause of the Great War was imperialism, which could be confirmed with: 1. the contracts that the great capitalist powers signed in Europe immediately before the beginning of the Great War; 2. the course of the war and the struggle for colonies; 3. the London contract with Italy in 1915; 4. the end of the war and imposing severe sanctions to the defeated.

**Key words:** imperialism, The Great War, colonialism, Central Powers, Entente.